

СОЦІАЛЬНІ ІНСТИТУТИ В РАМКАХ ПЕДАГОГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

1. Поняття «соціальні інституції», їх функції та класифікація.
2. Сім'я як соціальний інститут і природне середовище для виховання дитини: поняття сім'я, її функції, класифікація сімей
3. Роль батьків у вихованні дітей.

1. Поняття «соціальні інституції», їх функції та класифікація.

Соціальний інститут (соціальна інституція – від лат. institution – улаштування, установлення) – певним чином організована, стандартизована й узгоджена форма суспільних відносин, орієнтована на задоволення

соціально значимих потреб.

Соціальні інститути – певні форми організації та регулювання суспільного життя (сім'я, політика, економіка, релігія, освіта, культура), що забезпечують виконання життєво важливих для суспільства функцій; охоплюють норми, зразки поведінки та систему контролю.

Сучасні заклади дошкільної освіти – соціально-педагогічна система, що взаємодіє з чималим числом організацій, підприємств, установ. Основне завдання дошкільної освіти – виховати дитину здоровою, впевненою в собі, щасливою, розумною, доброю та успішною. І одним з провідних умов досягнення поставленого завдання є розвиток взаємодії ЗДО з іншими соціальними інститутами.

Соціальні інститути – організовані об'єднання людей, що виконують певні соціально значимі функції, які забезпечують спільне досягнення цілей на основі виконаних членами своїх соціальних ролей, що задаються соціальними цінностями, нормами і зразками поведінки. Соціальні інститути створюють можливість для задоволення потреб усіх соціальних суб'єктів тим способом і в тому обсязі, які вважаються суспільством оптимальними і санкціонуються ним. Вони гарантують виконання необхідних функцій і виключення небажаних (з точки зору суспільства) форм соціальної поведінки, сприяючи безперервності та спадковості соціального життя.

Соціальні інститути забезпечують інтеграцію і координацію дій соціальних суб'єктів, створюючи внутрішню стабільність соціального простору. Соціальні інститути класифікують на основі різних критеріїв. Найпоширенішою є класифікація за критерієм цілей (змістових завдань) і сферою дії. У такому разі прийнято виокремлювати такі комплекси інститутів: – економічні (власність, гроші, банки, господарські об'єднання різного типу) забезпечують виробництво і розподіл суспільного багатства, регулюють грошовий обіг; політичні (держава, Верховна Рада, суд, прокуратура) – пов'язані з встановленням, виконанням і підтриманням певної форми політичної влади, збереженням і відтворенням ідеологічних цінностей; – культурні та виховні (наука, освіта, сім'я, релігія, різні творчі установи) – сприяють засвоєнню і відтворенню культурних, соціальних цінностей, соціалізації індивідів; – соціальні – це добровільні об'єднання, що регулюють повсякденну соціальну поведінку людей, міжособистісні стосунки.

Соціальні інститути виконують у суспільстві низку функцій, серед них виділяють явні та латентні. *Явні функції* – формуються і декларуються в нормативних актах (законах, постановах), статутах. *Латентні функції* виражаються у непередбачених результатах діяльності інститутів або осіб, що представляють їх.

Існує низка функцій, які є загальними для всіх соціальних інститутів:

- стабілізуюча – забезпечує порядок та межі, в яких повинна протікати поведінка кожного члена інституту;
- регулятивна – полягає у регулюванні за допомогою норм, правил поведінки, санкцій дії індивідів у межах соціальних відносин (забезпечується виконання бажаних дій і усунення небажаної поведінки);
- інтегративна – полягає у згуртуванні прагнень, дій, відносин індивідів, що загалом забезпечує соціальну стабільність суспільства;
- транслуюча – транслює досвід, цінності, норми культури з покоління в покоління;
- комунікативна – інформація, що вироблена в інституті, поширюється як усередині інституту з метою управління та контролю за дотриманням норм, так і у взаємодіях між інститутами.

Взаємодія з кожним з партнерів базується на наступних *принципах*: 1) добровільність, 2) рівноправність сторін, 3) повага до інтересів один одного, 4) дотримання законів та інших нормативних актів.

Організована співпраця з соціальними інститутами (партнерами) дозволяє вибудовувати єдиний освітній простір, використовувати максимум можливостей для розвитку інтересів дітей та їхніх індивідуальних можливостей, вирішувати освітні завдання, тим самим, підвищувати якість освітніх послуг.

2. *Сім'я як соціальний інститут* і природне середовище для виховання дитини: поняття сім'я, її функції, класифікація.

Існує безліч дефініцій поняття «сім'я». Усі вони відбивають той стан у теорії соціальної та соціально-педагогічної роботи, коли предметом її вивчення стає сім'я як соціальний інститут, мала група й система взаємовідносин. *Сім'я* – соціальний інститут і водночас мала соціальна група, що має історично визначену організацію, члени якої пов'язані шлюбними або родинними відносинами, соціальна необхідність якої зумовлена потребою суспільства у фізичному та духовному відтворенні населення. Протягом усього життєвого шляху особистості сім'я є тим найближчим мікросоціальним оточенням, яке опосередковує і визначає своєрідність її життєдіяльності, тому сім'я виступає провідним мікрофактором соціалізації особистості.

Сім'я є першоосновою духовного, економічного та соціального розвитку суспільства. Розглядаючи сім'ю в якості певного соціального інституту, слід зазначити, що єдиного для всіх галузей науки і законодавства формулювання поняття сім'ї немає. Спірною є і сама необхідність цього, оскільки критерії, що характеризують сімейний союз досить різноманітні. Доволі різні і практичні умови відмежування даної сім'ї у конкретних випадках.

Належне функціонування сім'ї як соціального інституту є вкрай необхідним для суспільства тому, що саме тут відбувається соціалізація дитини. Соціалізація визначається як процес входження людини в соціальне середовище, його адаптація до умов життя в певному суспільстві. Сім'я є першим і єдиним на певному етапі формування особистості інститутом соціалізації. В процесі свого розвитку сім'я набула функцій, які тільки в сукупності забезпечують повноцінність її існування, саморозвитку та широку життєдіяльність як соціального інституту, а саме: господарсько-економічну, репродуктивну, комунікативну, виховну, рекреативну, психотерапевтичну. Усі функції між собою тісно пов'язані. Неможливість виконання сім'єю однієї функції веде за собою прорахунки у виконанні іншої функції.

Розглянемо кожен функцію сім'ї та визначимо, як сучасна сім'я справляється з її виконанням.

- Матеріально-економічна функція. Сім'я повинна брати участь у суспільному виробництві, здобувати професію, заробляти собі на життя (формувати власний бюджет), на відновлення втрачених на виробництві сил. Чи може сучасна сім'я ефективно виконувати цю функцію? Як свідчать дані соціологічних досліджень, переважна більшість сімей має життєвий рівень нижче прожиткового мінімуму; більше 50% цих сімей перебувають за межею бідності, а прибуток молодій сім'ї у двічі нижчий за необхідні потреби. Крім того, чимало молодих людей не зайнято або не повністю зайнято у системі суспільного виробництва внаслідок його кризового стану, скорочень; мають нестабільний заробіток. Тому, щоб утримувати сім'ю, люди змушені займатися так званою комерційною діяльністю. Особливо важко сім'ям, які виховують малих дітей, неповним, багатодітним сім'ям. Означені явища стають причиною зубожіння сімей, що позначається на здоров'ї членів сім'ї, їх інтелектуальному розвитку, а в майбутньому – на розвитку суспільства, генофонді країни.
- Житлово-побутова функція – забезпечення сім'ї житлом, ведення домашнього господарства, організація домашнього господарства, організація домашнього побуту. Дана функція тісно пов'язана з попередньою. За даними соціологічних досліджень лише 5-7% молодих сімей, що беруть шлюб, забезпеченні власним житлом. Через 5 років спільного проживання власне житло мають 23% молодих сімей, інші або проживають з батьками, або наймають (48,5%) окрему квартиру чи кімнату в гуртожитках (особливо це стосується студентської сім'ї). Молоді сім'ї навіть не мають чітких перспектив щодо одержання житла. Усі ці негаразди негативно позначаються на організації домашнього побуту і загалом – на мікрокліматі сім'ї. Отже, в активний період життя, сприятливий для здобуття професії, вдосконалення професійних якостей, народження та виховання дітей, молода сім'я не має належних економічних та побутових умов для свого становлення, нормального розвитку та виховання здорового покоління.
- Репродуктивна (демографічна) функція – полягає у відтворенні життя, продовженні людського роду, тобто в народженні дітей. Мається на увазі відтворення не тільки кількісне, а й якісне (народження фізично і психічно здорового покоління, без біологічних і психічних аномалій). Як відомо, для відтворення населення та його природного приросту кожна сім'я повинна мати двох або трьох дітей. Статистичні

дані свідчать про те, що особливістю сучасної сім'ї є її малодітність (більшість сімей, де є біля 52%, має одну дитину), бездітність, відкладення народження дітей на невизначений період. Тобто, населення України має тенденцію до старіння та вимирання. Означений процес торкнувся й сільської місцевості, де раніше в сім'ях налічувалося двоє-троє, а то й більше дітей. Нині більшість сільських сімей також має лише одну дитину.

- Комунікативна функція – передбачає створення сприятливого сімейного мікроклімату, необхідного для психічно-емоційного відтворення сил членів сім'ї, внутрісімейного спілкування подружжя, батьків і дітей, сім'ї та оточуючого мікро- і макросередовища, а також її спілкування з духовними та інтелектуальними надбаннями суспільства (засоби масової інформації, література, мистецтво тощо). Психологічний клімат сім'ї – стійкий емоційний настрій, результат особливостей і якості взаємостосунків членів сім'ї. Психологічний клімат сім'ї може змінюватись і залежати від самих членів сім'ї. Він може бути сприятливим, несприятливим (конфлікти, сварки, знервованість), суперечливим (чи то повна злагода, чи то сварки). Характерні ознаки сприятливого сімейного мікроклімату: згуртованість членів сім'ї, доброзичливість почуття захищеності, терпимість, взаємна повага, взаємодопомога, чуйність, співчуття, прагнення допомагати один одному, співпереживання, відповідальність за сім'ю та кожного її члена. Велике значення для психологічного клімату сім'ї має внутрісімейне спілкування. Сімейний мікроклімат, на який впливають стійкий позитивний емоційний настрій, взаєморозуміння, доброзичливість, позначається на настрої членів сім'ї, загальному стилі їхнього життя. У такій сім'ї наявне бажання разом проводити вільний час, вихідні дні, відпустку. Вона відкрита як для внутрісімейного (між подружжям, подружжям і дітьми, подружжям і батьками), так і для позасімейного (з друзями, сусідами, знайомими) спілкування, створює душевний комфорт, рятує від нервових перевантажень. Знервованість, відсутність побутових вигод, постійна роздратованість, грубість, сварки, чвари, піклування лише про власний комфорт, відсутність милосердя у членів сім'ї призводять до негативного емоційно-психологічного мікроклімату. Такі життєві умови подружжя, а також дітей зумовлюють депресивні стани, емоційне перенапруження, дефіцит позитивних емоцій, стресові ситуації. До останніх можуть призводити невміння раціонально вирішувати матеріально-економічні та житлово-побутові проблеми, сексуальна дисгармонія, конфліктність, що прогресує на основі алкоголізму, аморальної поведінки, наявності у членів сім'ї таких якостей особистості, як ревності, надмірна образливість, егоїзм, небажання поступатись власними інтересами, зручностями заради ближнього.

Останнім часом у сім'ях, особливо молодих, спостерігається багато розлучень. В умовах соціально-психологічного стресу молодь по суті не підготовлена ні морально, ні матеріально до створення сім'ї, не бажає мати дітей. За статистичними даними, 40% шлюбів, зареєстрованих на території України, розпадаються. Найчастіше причиною розлучень стає відсутність взаєморозуміння з партнером, а у кожному п'ятому випадку шлюб розпадається через проблеми із алкоголем у чоловіків. Крім того, стали поширеними деформовані шлюбно-сімейні процеси: молодь не хоче офіційно реєструвати шлюб, народжувати дітей, відкладаючи це до кращих часів. Усі ці явища призводять до

зростання кількості позашлюбних дітей серед дуже молодих матерів, в тому числі у неповнолітніх матерів. Збільшується кількість неповних сімей, діти у таких сім'ях не мають належного матеріального забезпечення. Крім того, виховання дитини одним з батьків, переважно матір'ю, часто негативно відбивається на формуванні особистості як хлопчика, так і дівчинки. У благополучній сім'ї всі проблеми, як правило, мають раціональні способи розв'язання, не зачіпаючи інтереси будь-кого з її членів: кожен має свої свободи, можливості задовольняти власні потреби. Дезорганізація шлюбно-сімейних відносин призводить до зниження соціальної активності людини, позначається на її працездатності, погіршує стан психічного та фізичного здоров'я, негативно впливає на процес сімейного виховання, збільшує кількість дитячих захворювань, сприяє появі важковиховуваності, формуванню ранньої девіантної поведінки, невротичних, психологічних розладів, збільшенню суїцидних вчинків. Розпаданню шлюбів сприяють не тільки складні матеріально-економічні та житлово-побутові умови сім'ї, а медично-соціальна, соціально-психологічна і психолого-педагогічна невідповідність молоді до сімейного життя, невміння раціонально розв'язати сімейні проблеми і запобігати конфліктним ситуаціям, відсутність правових, юридичних, медичних, економічних, сексологічних, наркологічних і психолого-педагогічних знань, необхідних для молодого подружжя.

- Виховна функція – полягає у передачі дітям дорослими членами сім'ї соціального досвіду. Адекватне сімейне виховання розвиває здібності, здорові інтереси та потреби дитини, формує правильний світогляд, позитивне ставлення до праці, сприяє прищепленню гуманних моральних якостей, розумінню необхідності дотримуватися правових і моральних норм життя, поведінки, що сприяє розвитку фізичної досконалості дітей, зміцненню їхнього психічного здоров'я, виробленню навичок санітарно-гігієнічної культури. Зазначена функція – одна з найважливіших. Її мета – передача підростаючим поколінням у процесі входження в систему суспільних відносин соціального досвіду, знань, орієнтацій, норм і ролей, умінь і навичок, необхідних для моральної життєдіяльності. Успіх виховання залежить від виховного потенціалу сім'ї, який у свою чергу залежить від її матеріальних і побутових умов, чисельності та структури сім'ї, взаємостосунків, які складаються між всіма членами родини, особистого прикладу батьків, їх педагогічної культури, специфіки самого процесу сімейного виховання. Соціальна ситуація, у якій перебуває сучасна сім'я, призводить до того, що, виховуючи дітей, батьки стикаються з цілим рядом проблем. Зважаючи на те, що суспільством ставиться завдання посилити сімейне виховання, заклади освіти та соціальні служби мають допомагати сім'ї у створенні сприятливих психолого-педагогічних та емоційноморальних умов для повноцінного виховання дітей, розвитку їхніх пізнавальних інтересів, фізичного удосконалення, нормального спілкування з батьками та іншими членами сім'ї; у набутті батьками умінь, необхідних для вирішення складних проблем сімейного виховання. Вимога сучасного суспільства поліпшити якість сімейного виховання та підвищити відповідальність батьків за виховання дітей часто стикається з проблемою матеріальної незабезпеченості сім'ї, зосередженості батьків на пошуках коштів для того, щоб, насамперед, забезпечити їх нормальним харчуванням, одягом, тобто задовольнити фізичні потреби дитини. Внаслідок цього духовний розвиток дитини залишається часто поза увагою батьків,

на нього не вистачає вже ні сил, ні часу. Тому постає завдання про підготовку батьків до якісного виконання батьківських обов'язків.

- Рекреативна функція – організація вільного часу та відпочинку сім'ї. Рекреативна діяльність сім'ї здійснюється в будні й вихідні дні, а також під час відпустки. Вона виконує роль збереження сім'ї як цілісної одиниці, зміцнює сім'ю, закріплює кращі традиції, має велике значення у вихованні дітей, емоційному єднанні подружжя. Крім того, дана функція має значення для розвитку інтересів і потреб особистості, виконує культурну роль, формуючи, розвиваючи та виховуючи культурні, моральні і духовні цінності та норми. У стабільній сім'ї вищезазначена функція постійно трансформується й розвивається. У дезорганізованих сім'ях дана функція по суті руйнується або виконується частково. Це спостерігається і в повсякденному житті, коли члени сім'ї повертаються додому з роботи. У цей період вільний час сім'ї призначений для відновлення фізичних, моральних та емоційних сил, витрачених протягом трудового дня. Крім відновлення витрачених сил, людина мусить подбати про свій духовний та інтелектуальний розвиток. І дуже важливо, щоб це стосувалося кожного з членів подружжя і дітей. Під час відпустки майже весь час можна присвятити дозвіллю, що може найбільше сприяти розвитку особистості. Проблема реалізації рекреативної функції сучасної сім'ї полягає в тому, що зараз обмежені умови для раціонального проведення вільного часу. Адже фінансові проблеми, про що ми вже згадували, не дають можливості відвідувати кіно, театри, концерти, виставки, музеї, кафе і ресторани, реалізовувати свої потреби у відпочинку, оздоровлювати сім'ю в санаторії, будинках відпочинку, на морі, відправляти дітей у літній табір, мандрувати. Найреальніший спосіб відпочинку – поїхати до батьків у село, родичів або знайомих. Отже, сім'я має дуже обмежені можливості для духовного розвитку своїх членів. Незадовільні житлові умови більшості сучасних сімей і вимушеність проводити своє дозвілля здебільшого вдома можуть призводити до роздратованості, негативного стереотипу поведінки в сім'ї. Отже, ми розглянули основні форми життєдіяльності сім'ї – її функції. Як бачимо, всі функції між собою тісно пов'язані.

Кожна сім'я відрізняється одна від одної такими основними параметрами: • соціально-культурний – освітній рівень подружжя, їх участь у житті суспільства; • соціально-економічний – майнові характеристики сім'ї, зайнятість подружжя у сфері суспільного виробництва; • техніко-гігієнічний – умови проживання, обладнання житла, особливості способу життя; • демографічний – кількість членів сім'ї. Дотепер у вітчизняній науці не існує усталеної класифікації сім'ї, побудованої на певних критеріях та ознаках. Розглянемо *систематизовану типологію сімей*.

Види сімей: За складом:

- Нуклеарна сім'я (з двох поколінь – батьків та дітей)
- Складна сім'я (сім'я з кількох поколінь)
- Неповна сім'я (з одним з батьків та дітьми). Серед них вирізняють такі категорії сімей: сім'ї, де помер чи загинув один з батьків (діти-напівсироти); сім'ї, де батьки офіційно розлучені; сім'ї, де батьки офіційно не розлучені, але не проживають разом). материнська сім'я (жінка, яка не була в шлюбі (одинока мати),

та дитина або діти) заміщена, або вторинно-шлюбна сім'я. Серед них також можна вирізнити такі категорії сімей: •заміщена сім'я з появою тільки дорослого члена сім'ї; •заміщена сім'я із появою дорослого разом із своїми дітьми – «зведені» брати і сестри; •заміщена сім'я, в якій народилась спільна дитина і є діти від першого шлюбу.

За кількістю дітей:

- Бездітна сім'я
- Однодітна сім'я
- Малодітна сім'я (з двома дітьми)
- Багатодітна сім'я – сім'я, в якій подружжя (чоловік та жінка) перебуває у зареєстрованому шлюбі, разом проживає та виховує трьох і більше дітей, у тому числі кожного з подружжя, або один батько (одна мати), який (яка) проживає разом з трьома і більше дітьми та самостійно їх виховує. До складу багатодітної сім'ї включаються також діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах, - до закінчення навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років (Абзац одинадцятий статті 1 Закону України «Про охорону дитинства» в редакції Закону № 3525VI від 16.06.2011р. Друге речення абзацу одинадцятого статті 1 набирає чинності з 1 січня 2012 р.).

3. Роль батьків у вихованні дітей

Сім'я є незамінним, глибоко специфічним соціальним інститутом розвитку особистості. Протягом усього життя родина є найважливішим компонентом мікросередовища, а для дитини, особливо в перші роки її життя, вплив сім'ї домінує над усіма іншими впливами, значною мірою визначаючи її життєвий шлях у майбутньому. Саме в сім'ї закладаються основи ціннісно-мотиваційної сфери особистості, формується її характер. Вплив сім'ї на розвиток особистості залежить від її складу, морально-психологічного клімату, соціальної орієнтації, загальної та педагогічної культури батьків, часу і характеру спілкування кожного з них з дитиною, єдності чи суперечливості вимог до неї, кола сімейних інтересів тощо. Особливе значення для розвитку особистості дитини мають наступні умови: – Батьківське тепло, взаємна повага в сім'ї, довіра до дитини. Довірливі, щирі стосунки сприяють тому, що діти поважають батьків, захоплюються ними і прагнуть бути схожими на них, що в кінцевому рахунку формує в них позитивні моральні якості. Діти, які відчувають турботу, любов і довіру батьків, вчаться так само ставитися до інших. – Частота й інтенсивність спілкування батьків з дітьми. Завдяки частому й інтенсивному спілкуванню з батьками (особливо якщо воно демократичне) дитина переймає і засвоює батьківські цінності та норми. Сімейна дисципліна, методи виховання, які використовуються батьками. Сімейна дисципліна впливає на моральний розвиток дітей, коли проводиться в життя не хаотично, а послідовно; коли підтримується за допомогою довірливого спілкування і переконування, а не зовнішнього контролю; коли між дітьми і батьками складаються демократичні стосунки, а не процвітає всюдозволеність чи деспотизм. Одним з найважливіших аспектів дисципліни є послідовність дій батьків та їхня взаємна узгодженість. Непослідовність вимог створює в сім'ї нестабільну, нервову обстановку, що, природно, не сприяє моральному розвитку дітей, а іноді призводить до їх ворожості і навіть протиправних вчинків. Батьки, які надають перевагу методу

переконування і порадам, справляють більш позитивний вплив, ніж ті, хто суворо контролює дітей. Використовуючи методи, спрямовані на розуміння і внутрішнє прийняття певних цінностей, батьки домагаються їх засвоєння дітьми. Пояснення і заохочення з метою направити чи виправити поведінку дитини сприяють моральному розвитку, у той час як фізичні покарання і постійні дорікання призводять нерідко до антисоціальної поведінки і правопорушень. Батьки, що покладаються на каральні методи, не досягають справжньої мети: формування у дітей совісності, уміння плідно спілкуватися і взаємодіяти з навколишніми. Жорстокі покарання, особливо на тлі негативних у цілому відносин, ведуть до того, що дитина виростає черстою, байдужою, недисциплінованою. Замість того щоб виховати чуйність, такі методи послаблюють чутливість, діти звикають боятися і ненавидіти, вони не хочуть піклуватися про інших, не прагнуть заслужити схвалення. Підлітка можна змусити підкоритися, але як тільки загроза покарання ззовні зникає, його поведінка стає потенційно антисоціальною. Зайва поблажливість з боку батьків також веде до відставання в соціалізації і моральному розвитку дитини, оскільки дітям не допомагають учитися контролювати себе. При відсутності зовнішнього регулювання дитина залишається мов би поза мораллю. Дітям необхідне батьківське керівництво. Без нього вони можуть вирости «зіпсованими» і швидше за все будуть зазнавати репресій з боку ровесників за відсутність поваги до інших людей, самоконтролю, витримки, внутрішнього стрижня.

Приклад батьків. Важливо, щоб батьки самі були моральними людьми, якщо вони прагнуть прищепити своїм дітям моральні норми і цінності. Багаторічні дослідження дорослих, які у підлітковому віці були засуджені за антигромадську поведінку, свідчать, що в період становлення на них найсильніше вплинула антисоціальна поведінка батьків. На жаль, є родини, де складаються несприятливі умови для виховання дитини. До них належать сім'ї, уражені алкоголізмом, з аморальною поведінкою батьків, низьким культурним та освітнім рівнем, поганими житловими умовами та недостатнім матеріальним забезпеченням, конфліктністю у взаєминах між членами родини. До неблагополучних зараховують і зовні благополучні родини, у яких систематично припускаються серйозних помилок в сімейному вихованні внаслідок несприятливих взаємин між членами родини, педагогічної неосвіченості, низького рівня педагогічної культури. Діти з таких сімей, незважаючи на матеріальний «достаток, виростають озлобленими, замкненими, з порушеною вольовою активністю». У деяких сім'ях батьки цікавляться лише успішністю дітей у школі. Питання морального виховання, поведінки дітей, взаємин із товаришами, статусу їхньої дитини в класному колективі таких батьків не хвилюють. Ні про які контакти у стосунках батьків і дітей не може бути і мови у сім'ях, де переважає надмірна суворість у ставленні до дитини, застосовуються антипедагогічні засоби впливу. Деякі батьки не враховують вікових та індивідуальних особливостей дітей, їхніх інтересів, здібностей. Особливо гостро це відчувається, коли діти переходять у підлітковий вік. У таких родин дитина відчуває себе чужою, страждає від браку взаєморозуміння з батьками. Найбільш поширеними помилками сімейного виховання є невміння батьків знаходити адекватні вікові дитини прийоми і методи виховання, неузгодженість виховного впливу дорослих членів сім'ї, а також впливу сім'ї і школи, вчителя. Ці помилки часто не усвідомлюються батьками, і тому виправлення їх вимагає від класного керівника високої професійної майстерності, такту і терпіння.